

विद्युत सम्बन्धी कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न बनेको विधेयक

प्रस्तावना: विद्युत क्षेत्रको सर्वाङ्गिण विकासको लागि पारदर्शी र प्रतिस्पर्धात्मक सिद्धान्तको अवलम्बन गर्दै विद्युतको उत्पादनमा गुणात्मक वृद्धि गरी दीगो प्रसारण र वितरण प्रणाली विस्तारको माध्यमबाट विद्युतको आन्तरिक माग र आपूर्ति बीच सन्तुलन कायम गर्न, औद्योगिक लगायत सबै वर्गका ग्राहकहरूलाई व्यवस्थित, भरपर्दो, गुणस्तरीय, सुरक्षित एवं सर्वसुलभ विद्युत सेवा उपलब्ध गराउन र आन्तरिक तथा बाह्य विद्युत व्यापारका लागि आवश्यक पूर्वाधारको सुनिश्चितता सहित विद्युतलाई राष्ट्रिय समृद्धि र आर्थिक विकासको प्रमुख आधारशीला बनाउनको लागि आवश्यक कानुनी तथा संस्थागत व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले;

संघीय संसदले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद- १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस ऐनको नाम “विद्युत ऐन, २०७६” रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) “अनुमति” भन्नाले विद्युत आयोजनाको सर्वेक्षण, विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार वा ग्राहक सेवाको यस ऐन बमोजिम प्राप्त अनुमति सम्झनुपर्छ ।

(ख) “अनुमति प्राप्त संस्था” भन्नाले यस ऐन बमोजिम विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार वा ग्राहक सेवाको लागि अनुमति प्राप्त संगठित संस्था वा निकाय वा कम्पनी सम्झनुपर्छ ।

(ग) “आयोग” भन्नाले विद्युत नियमन आयोग ऐन, २०७५ बमोजिम गठन भएको विद्युत नियमन आयोग सम्झनुपर्छ ।

(घ) “उत्पादन” भन्नाले विद्युत उत्पादन र सोको लागि आवश्यक संरचनाको निर्माण, सञ्चालन तथा सम्भारको कार्य समेत सम्झनु पर्छ ।

(ङ) “ग्राहक” भन्नाले विद्युत उपयोग गर्ने व्यक्ति वा संस्था सम्झनुपर्छ ।

- (च) “ग्राहक सेवा” भन्नाले ग्राहकको माग बमोजिम उनीहरूको घर परिसरमा विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने कार्यलाई सम्झनुपर्छ ।
- (छ) “खुला पहुँच” भन्नाले विद्युत उत्पादनको लागि अनुमति प्राप्त संस्थाले विद्युत प्रसारण लाईन वा वितरण प्रणाली वा सोसँग सम्बन्धित सुविधाको विना भेदभाव प्रयोग गर्न पाउने अवस्थालाई सम्झनु पर्छ ।
- (ज) “जलविद्युत” भन्नाले जलस्रोतबाट उत्पादन गरिने विद्युत शक्ति सम्झनु पर्छ ।
- (झ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनुपर्छ ।
- (ञ) “प्रसारण” भन्नाले वितरण प्रणालीबाहेक कुनै एक विद्युत उत्पादन केन्द्रबाट अर्को विद्युत उत्पादन केन्द्र वा सवसस्टेशनसम्म वा कुनै एक सवसस्टेशनबाट अर्को सवसस्टेशनसम्म तारको माध्यमबाट विद्युत शक्ति प्रवाह गर्ने प्रक्रियालाई सम्झनु पर्छ ।
- (ट) “प्रसारण वा वितरण शुःल्क (व्हिलीङ्ग चार्ज)” भन्नाले राष्ट्रिय ग्रिड वा विद्युत प्रसारण वा वितरण लाईन प्रयोग गरे वापत तिर्नुपर्ने शुःल्क सम्झनु पर्छ ।
- (ठ) “महसुल” भन्नाले विद्युत सेवा उपभोग गरे वापत उपभोक्ताले वितरण अनुमतिपत्र संस्थालाई बुझाउनु पर्ने विद्युत मूल्य, महसुल तथा अन्य दस्तुर सम्झनुपर्छ ।
- (ड) “मन्त्रालय” भन्नाले ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिचाइ मन्त्रालय सम्झनुपर्छ ।
- (ढ) “राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड” भन्नाले नेपाल सरकारले दफा १९ बमोजिमको विद्युत प्रसारण ग्रिड सम्झनु पर्छ ।
- (ण) “वितरण” भन्नाले विद्युत सेवा उपलब्ध गराउन आवश्यक संरचनाको निर्माण, सञ्चालन तथा सम्भारको कार्य सम्झनुपर्छ ।
- (त) “वितरण प्रणाली” भन्नाले ग्राहकलाई विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने उद्देश्यले निर्माण गरिएको विद्युत वितरण सञ्जाल सम्झनुपर्छ ।
- (थ) “विद्युत” भन्नाले जलस्रोत, खनीज तेल, कोइला, ग्यास, सौर्य, वायु, आणविक, जैविक पदार्थ वा अन्य कुनै स्रोतबाट उत्पादन, प्रसारण, वितरण, आपूर्ति वा व्यापार गरिएको विद्युत शक्ति सम्झनुपर्छ ।

- (द) “विद्युत मार्गको अधिकार (राईट अफ वे)” भन्नाले विद्युत प्रसारणको लागि जमिन, जमिनमुनि तथा जमिनमाथिबाट आवश्यक विद्युतीय तार तान्ने तथा यथावत कायम राख्ने र त्यस्तो विद्युतीय तारको निरीक्षण, मर्मत सम्भार, हेरफेर वा हटाउने प्रयोजनको लागि त्यस्तो जमिनमा प्रवेश गर्न पाउने अधिकारलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ध) “विद्युतको विकास तथा सञ्चालन” भन्नाले विद्युतको सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रसारण वा वितरण सम्बन्धी आयोजना तथा संरचनाको निर्माण, सञ्चालन, पुनर्निर्माण, विस्तार, विविधीकरण, मर्मत सम्भार र सोसँग सम्बन्धित कार्य सम्झनुपर्छ ।
- (न) “विद्युत व्यापार” भन्नाले विद्युत खरिद गरी पुनःबिक्री गर्ने कार्य सम्झनुपर्छ। सो शब्दले विद्युतको अन्तरदेशीय (क्रसबोर्डर) आयात वा निर्यात गर्ने कार्यलाई समेत जनाउँछ ।
- (प) “विभाग” भन्नाले विद्युत विकास विभाग सम्झनु पर्छ ।
- (फ) “संरचना” भन्नाले विद्युत उत्पादन, प्रसारण वा वितरणको लागि निर्माण भएका बाँध, जलाशय, जलमार्ग, प्रवेश मार्ग, विद्युतगृह वा केन्द्र, सबस्टेशन, प्रसारण लाइन, वितरण लाइन, त्यसको भौतिक पूर्वाधार लगायत त्यसले चर्चेको जग्गा र त्यसमा जडित मेशिनरी र उपकरण समेतलाई सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद- २

प्रतिस्पर्धा तथा अनुमति सम्बन्धी व्यवस्था

३. प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट विद्युत आयोजनाको विकास गर्ने : (१) विद्युत उत्पादन आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन देहाय बमोजिमको प्रतिस्पर्धात्मक माध्यमबाट गरिनेछ:

(क) पूर्वयोग्यता निर्धारण गरी खुल्लारूपमा प्रस्ताव आव्हान गरी,

(ख) पूर्वयोग्यता निर्धारण नगरी खुल्लारूपमा प्रस्ताव आव्हान गरी ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रतिस्पर्धामा योग्य प्रवर्द्धक विना भेदभाव सहभागी हुन पाउने समान अवसर प्रदान गर्नुपर्नेछ ।

(३) प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट आयोजना विकास गर्ने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ

(४) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिए तापनि देहायको अवस्थामा प्रतिस्पर्धा विना अनुमति प्रदान गर्न सकिनेछ:

(क) यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि सर्वेक्षण अनुमति प्राप्त संस्था वा कम्पनीले त्यस्तो अनुमतिको अवधिभित्रै विद्युत उत्पादन वा प्रसारण अनुमति प्राप्त गर्न दफा बमोजिम निवेदन दिएमा,

तर सर्वेक्षण अनुमतिको अवधि भित्र उत्पादन अनुमतिको लागि निवेदन दिई अनुमति प्राप्त गर्न असमर्थ भएमा त्यस्तो आयोजना समेत उपदफा (१) बमोजिम प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट विकास गरिनेछ ।

(ख) विद्युत प्रसारण, वितरण, ग्राहक सेवा वा व्यापारको लागि,

(ग) नेपाल सरकार वा नेपाल सरकारको निकाय वा नेपाल सरकारको एकाउन्न प्रतिशत वा सो भन्दाबढी स्वमित्व भएको संस्था, निकाय वा संगठित संस्थाले विकास तथा सञ्चालन गर्ने भनी पहिचान भएको विद्युत उत्पादन आयोजना,

(घ) नेपाल सरकार र विदेशी राज्य वा सरकार वा दातृ निकायको संयुक्त वा एकल लगानीमा विकास तथा सञ्चालन गरिने विद्युत उत्पादन आयोजना ।

४. प्रतिस्पर्धाको लागि प्रस्ताव आव्हान गर्नुपर्ने: (१) दफा ३ बमोजिम प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्न मन्त्रालयले तोकिए बमोजिमका विवरणहरू उल्लेख गरी तोकिए बमोजिम सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरी प्रस्ताव आव्हान गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रकाशित सूचना बमोजिम विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्न ईच्छुक प्रवर्द्धकले सूचनामा उल्लिखित म्यादभित्र आफ्नो प्रस्ताव पेश गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरी प्रस्ताव आव्हान गर्ने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

५. प्रस्तावको मूल्याङ्कन: (१) दफा ४ बमोजिम प्राप्त प्रस्तावहरू तोकिए बमोजिम मूल्याङ्कन गरी योग्य प्रवर्द्धकको प्रस्ताव छनौट गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम छनौट भएको प्रवर्द्धकलाई आयोजना सम्झौता सम्पन्न गर्न सूचित गरिनेछ ।

(५) प्रवर्द्धकबाट प्राप्त प्रस्तावहरूको मूल्याङ्कन तथा आयोजना सम्झौता सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

६. अनुमति लिनुपर्ने : (१) विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार वा ग्राहक सेवा सञ्चालन गर्न चाहने संस्थाले यो ऐन तथा यो अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम अनुमति लिनु पर्नेछ ।

(२) अनुमतिको लागि दिइने निवेदनको ढाँचा निवेदन दस्तूर तथा अन्य आवश्यक विवरणहरू तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

७. सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गर्नुपर्ने : (१) विद्युतको उत्पादन, प्रसारण वा वितरण अनुमति प्रदान गर्नु अघि आयोजना सम्बन्धी आवश्यक विवरण खुलाई प्रस्तावित आयोजनाको सम्बन्धमा कुनै सरोकार वा चासो पेश भए सो पेश गर्न सर्वसाधारणको जानकारीको लागि पैतीस दिनको सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

८. अनुमति प्रदान गर्ने अधिकार : (१) विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण वा व्यापारको लागि अनुमति प्रदान गर्ने अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः

(क) तीन मेगावाटसम्म जडित क्षमताको विद्युत आयोजनाको हकमा सम्बन्धित स्थानिय तह,

(ख) तीन मेगावाटभन्दा माथि बीस मेगावाटसम्म जडित क्षमताको विद्युत आयोजना हकमा प्रदेश सरकार,

(ग) खण्ड (क) र (ख) मा लेखिए देखि बाहेकका विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण र व्यापारको हकमा मन्त्रालयको सचिव ।

(२) अनुमति प्रदान गर्ने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

९. अनुमति प्रदान गर्ने अवधि : दफा ६ को उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त निवेदन र सो साथ संलग्न कागजात तथा अन्य विवरण उपर आवश्यक जाँचबुझ गर्दा अनुमति प्रदान गर्न मनासिव देखिएमा त्यस्तो निवेदन परेको मितिले देहाय बमोजिमको अवधिभित्र अनुमति प्रदान गरिनेछ :-

(क) विद्युत उत्पादनको अनुमति: पन्ध्र दिनभित्र,

(ख) विद्युत प्रसारण वा वितरणको अनुमति: एकसय बीस दिनभित्र,

(ग) विद्युत व्यापार वा ग्राहक सेवाको अनुमति: पैतालीस दिनभित्र ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदनको जाँचबुझ गर्दा निवेदकको माग बमोजिम विद्युत प्रसारण वितरण वा व्यापारको अनुमति प्रदान गर्न नपर्ने देखिएमा सोको आधार र कारण सहित अनुमति प्रदान नगर्ने निर्णय गरी सोको जानकारी त्यस्तो निर्णय भएको मितिले सात दिनभित्र सम्बन्धित निवेदकलाई दिनु पर्नेछ ।

१०. एक भन्दा बढी प्रयोजनको लागि अनुमति नदिइने : (१) विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण वा व्यापारको लागि एउटै निकाय वा संस्थालाई एकभन्दा बढी प्रयोजनको लागि अनुमति दिइने छैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको अवस्थामा एउटै निकाय वा संस्थालाई एकभन्दा बढी प्रयोजनको लागि अनुमति दिन सकिनेछ:-

- (क) राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण ग्रिड नपुगेको क्षेत्रमा विद्युत उत्पादन गरी त्यस्तो क्षेत्रमा विद्युतको बिक्री वा वितरण गर्ने भएमा,
- (ख) उत्पादित विद्युत प्राविधिक कारणले राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण ग्रिडमा आपूर्ति हुन नसक्ने भएमा,
- (ग) राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण ग्रिड पुगेको भएतापनि त्यस्तो ग्रिड मार्फत विद्युत आपूर्ति गर्न नसकिने भएमा,
- (घ) अनुमति प्राप्त संस्था आफैले उत्पादन गरेको विद्युत प्रसारण गर्ने प्रयोजनको लागि प्रसारण अनुमति प्रदान गर्नुपर्ने भएमा,
- (ङ) उत्पादित सम्पूर्ण विद्युत विदेश निर्यात गर्ने भएमा ।

११. अनुमतिको अवधि : (१) यस ऐन तथा यो ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम प्रदान गरिने अनुमतिको अवधि देहाय बमोजिम हुनेछ:

- (क) जलस्रोतबाट विद्युत उत्पादन गर्न बढीमा पैंतीस वर्ष,
- (ख) जलविद्युत बाहेक अन्य स्रोतबाट विद्युत उत्पादन गर्न बढीमा पच्चीस वर्षसम्म
- (ग) विद्युत प्रसारण, वितरण वा व्यापारको लागि बढीमा पच्चीस वर्षसम्म ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (क) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि जलाशययुक्त संरचना निर्माण गरी विद्युत उत्पादन गरिने भएमा त्यस्तो संरचना निर्माण गर्न लाग्ने अवधिसमेतलाई विचार गरी उत्पादन अनुमतिको अवधि बढीमा पाँच वर्षसम्म थप गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उत्पादन अनुमति प्राप्त संस्थाले दफा १० को उपदफा (२) बमोजिम प्रसारण वा वितरण अनुमति समेत प्राप्त गर्ने अवस्थामा त्यस्तो प्रसारण वा वितरण अनुमतिको अवधि उत्पादन अनुमतिको अवधिसम्म कायम रहनेछ ।

१२. अनुमतिको नवीकरण : (१) अनुमति प्राप्त संस्थाले आफुले प्राप्त गरेको अनुमति नवीकरण गराउन चाहेमा दफा ८ बमोजिमको अधिकारीसमक्ष तोकिए बमोजिमको विवरण तथा नवीकरण दस्तुर सहित निवेदन दिन सकिनेछ ।

(५) उपदफा (२) यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि प्रदान गरिएको विद्युत सर्वेक्षण अनुमति शुरु जारी मितिबाट पाँच वर्षमा नबढ्ने गरी र वितरण अनुमति भए थप दश वर्षमा नबढ्ने गरी नवीकरण हुनसक्नेछ ।

तर विद्युत उत्पादनको अनुमति नवीकरण गरिने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सर्वेक्षण अनुमति नवीकरणको लागि निवेदन नदिएमा त्यस्तो अनुमतिको बहाल रहने अवधि समाप्त भएपछि स्वतः रद्द भएको मानिने छ ।

(६) अनुमति नवीकरण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. शेयर बिक्री : (१) विद्युत आयोजनाबाट विद्युतको व्यापारिक उत्पादन शुरु नभएसम्म सो आयोजनाको लागि अनुमति प्राप्त संस्थाको संस्थापकले लिएको शेयर मध्येबाट पच्चीस प्रतिशत वा सो भन्दा बढी शेयर बिक्री गर्न पाइने छैन ।

(२) संस्थापक शेयर बिक्री तथा हस्तान्तरण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ

१४. अनुमतिको खारेजी : (१) देहायको कुनै वा सबै अवस्थामा अनुमति प्रदान गर्ने अधिकारीले विद्युत सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रसारण, वितरण वा विद्युत व्यापारको लागि दिइएको अनुमति खारेज वा रद्द गर्न सक्नेछः--

(क) अनुमति प्राप्त व्यक्तिले यो ऐन, यो ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वा प्रचलित कानून बमोजिम सम्पन्न गर्नुपर्ने कार्य नियतवस वा जानाजान समयमा सम्पन्न नगरेमा,

(ख) अनुमतिमा उल्लिखित शर्तहरू जानाजान र बारम्बार उल्लघङ्ग गरेमा,

(ग) प्रचलित कानून बमोजिम तिर्नु बुझाउनु पर्ने कर, शुःल्क, रोयल्टी नबुझाएमा,

(घ) अनुमति प्राप्त संस्थाको आर्थिक हैसियत वा अवस्था नाजुक भई अनुमतिपत्र बमोजिमको कार्य पूर्ण र प्रभावकारीरूपमा सम्पन्न गर्न सक्दैन भन्ने कुरामा अनुमति प्रदान गर्ने अधिकारी विश्वस्त भएमा ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमति खारेज गर्नु अघि अनुमति प्राप्त संस्थालाई सफाई पेश गर्न मनावीस माफिकको समय दिईनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त सफाई समेतका आधारमा अनुमति खारेज गर्नुपर्ने देखिएमा अनुमति प्रदान गर्ने अधिकारी त्यस्तो अनुमति खारेज गरी सोको लिखित जानकारी सम्बन्धित पक्षलाई दिनुपर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम अनुमति खारेज भएमा मन्त्रालयले त्यस्तो अनुमति बमोजिमको कार्य आफैले गर्न वा नेपाल सरकारको स्वामित्व भएको संस्था वा निकाय वा प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट गराउन सक्नेछ ।

१५. संरचनाको हस्तान्तरण : (१) अनुमति प्राप्त संस्थाले अनुमतिको अवधि समाप्त भएपछि देहाय बमोजिमको संरचना चालू हालतमा निःशुल्क नेपाल सरकारलाई हस्तान्तरण गर्नु पर्नेछः

(क) जलविद्युत उत्पादन केन्द्र तथा सोसंग सम्बन्धी संरचना,

(ख) विद्युत प्रसारण लाईन तथा विद्युत वितरण प्रणाली सम्बन्धी संरचना ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम आयोजना तथा संरचना हस्तान्तरण गर्नु भन्दा कम्तिमा एकवर्ष अघिदेखि अनुमति प्राप्त संस्थाले सम्बन्धित निकायका कर्मचारीलाई त्यस्तो संरचनाको सञ्चालन र मर्मत सम्भारका विषयमा संलग्न गराई प्रविधि हस्तान्तरण समेत गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद- ३

विद्युत उत्पादन सम्बन्धी व्यवस्था

१६. विद्युत उत्पादन स्वीकृति : (१) अनुमति प्राप्त संस्थाले विद्युत आयोजनाको निर्माण सम्पन्न गरेपछि त्यस्तो आयोजनाबाट विद्युत उत्पादन गर्न तोकिए बमोजिम स्वीकृति लिनुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्युत उत्पादनको स्वीकृति दिने सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१७. क्याप्टिभ उत्पादन : (१) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कुनै व्यक्ति वा फर्म वा सहकारी वा कम्पनी वा उद्योगले आफ्नो प्रयोजनको लागि क्याप्टिभ प्लान्ट स्थापना गरी विद्युत उत्पादन गर्न अनुमतिपत्र लिनु पर्ने छैन ।

स्पष्टिकरण : यस दफाको प्रयोजनको लागि “क्याप्टिभ उत्पादन” भन्नाले कुनै उद्योग वा व्यवसाय वा संगठित संस्थाले आफ्नै उपयोगको लागि वा आफूले उत्पादन गरेको विद्युतको कम्तीमा एकाउन्न प्रतिशत आफैले उपयोग गर्ने गरी निर्माण गरेको विद्युत उत्पादन सम्झनुपर्छ ।

१८. उत्पादन अनुमति प्राप्त संस्थाको काम, कर्तव्य तथा जिम्मेवारी : (१) यो ऐन, यो ऐन अन्तर्गत बनेको नियम तथा अनुमतिको शर्त सम्बन्धी व्यवस्थाको अधीनमा रही विद्युत उत्पादन केन्द्र र त्यससंग सम्बन्धित संरचनाहरूको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको दायित्व तथा जिम्मेवारी विद्युत उत्पादनको लागि अनुमति प्राप्त संस्थाको हुनेछ ।

(२) जलस्रोतबाट विद्युत उत्पादन गर्न अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले बाँध लगायतका महत्वपूर्ण संरचनाहरू उपयुक्त स्थानमा रहने र जलस्रोतको अधिकतम उपयोग हुने कुराको सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ ।

(३) बाँधको डिजाईन तथा सुरक्षा सम्बन्धमा तय भएका मापदण्ड तथा सिद्धान्तहरूलाई पूर्णरूपमा अवलम्बन गर्नुपर्नेछ ।

(४) विद्युत उत्पादनको लागि अनुमति प्राप्त संस्थाले देहायका कार्यहरू समेत गर्नुपर्नेछः

- (क) आफूले विकास तथा सञ्चालन गरेको विद्युत आयोजना केन्द्रहरू सम्बन्धी प्राविधिक विवरण तथा जानकारी दिने,
- (ख) विद्युत उत्पादनको लागि अनुमति प्राप्त क्षेत्रमा उपलब्ध पानीको तथ्याङ्क राख्ने र सोको जानकारी सम्बन्धित निकायलाई समयम समयमा उपलब्ध गराउने,
- (ग) राष्ट्रिय ग्रिड तथा प्रसारण लाईन सञ्चालकसँग आवश्यक समन्वय कायम राख्ने,
- (घ) राष्ट्रिय भार संप्रेषण केन्द्रसँग आवश्यक समन्वय र परामर्श गर्ने ।
- (ङ) विद्युत उत्पादन केन्द्र तथा सोसँग सम्बन्धित संरचनाहरूको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार सम्बन्धमा आयोगले निर्धारण गरेको मापदण्ड तथा दिएको निर्देशन पालना गर्ने ।

राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण तथा भार सम्प्रेक्षण सम्बन्धी व्यवस्था

१९. राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण ग्रिड : (१) नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी कुनै पनि विद्युत प्रसारण लाइन वा ग्रिडलाई राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण ग्रिड तोक्नेछ ।

(२) नेपाल सरकारले उपदफा (१) बमोजिमको राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण ग्रिडको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको लागि निकाय समेत तोक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण ग्रिडको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन, त्यसमा खुल्ला पहुँच र प्रयोगको विधि, तथा त्यस सम्बन्धी प्राविधिक विषयहरू तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२०. विद्युत प्रसारण तथा भार सम्प्रेक्षण निकायको काम, कर्तव्य र जिम्मेवारी : (१) यो ऐन तथा यो अन्तर्गत बनेको नियमको अधीनमा रही विद्युत प्रसारण निकायको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) विद्युत प्रसारण लाईन तथा ग्रिडको निर्माण, सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार गर्ने,
- (ख) विद्युत प्रसारण प्रणाली विस्तार गुरुयोजना तयार गर्ने र सोको कार्यान्वयन गर्ने,
- (ग) देशभरका विभिन्न विद्युत उत्पादन केन्द्रहरूबाट उत्पादित विद्युतको सहज प्रवाहको लागि प्रभावकारी, समन्वयात्मक र मितव्ययी विद्युत प्रसारण लाईनको व्यवस्था गर्ने,
- (घ) राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण ग्रिडबाट प्रवाह वा आपूर्ति भएको विद्युतको अभिलेख राख्ने,
- (ङ) ग्रिड कोड तथा ग्रिड मापदण्डको प्रभावकारी कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने,
- (च) विद्युतको अधिकतम भार सम्प्रेक्षण तथा तालिकाबद्ध (शेड्युलिङ्ग) गर्ने,
- (छ) विद्युत प्रसारण प्रणालीको सुपरिवेक्षण तथा नियन्त्रण सम्बन्धी कार्य गर्ने,
- (ज) विद्युतको भार सम्प्रेक्षण सम्बन्धमा समय समयमा तोकिएका अन्य कार्यहरू सम्पादन गर्ने ।
- (झ) तोकिए बमोजिमको प्रसारण शुल्क लिई अनुमति प्राप्त संस्था वा निकायलाई विद्युत प्रसारण प्रणालीमा खुँला पहुँच प्रदान गर्ने ।
- (ञ) विद्युतको उत्पादन, माग, खपत, आपूर्ति, आयात-निर्यात र विद्युत व्यापार सम्बन्धी विवरण तथा तथ्याङ्क मासिक रूपमा मन्त्रालय समक्ष पेश गर्ने ।

(२) विद्युत प्रसारण निकायले विद्युत प्रसारण लाईन तथा प्रसारण प्रणालीको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भारको कार्य गर्दा तोकिएका प्राविधिक मापदण्ड तथा राष्ट्रिय ग्रिड कोडको पालना गर्नुपर्नेछ ।

२१. राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण ग्रिडमा पहुँच : (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उत्पादन गरेको विद्युत राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण ग्रिड मार्फत नेपालभित्र वा बाहिर प्रसारण गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्युत प्रसारण गर्न चाहने निकाय वा व्यक्तिले ग्रिडमा पहुँच प्राप्तिको लागि तोकिए बमोजिम निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त निवेदनको आधारमा तोकिए बमोजिम राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण ग्रिड प्रयोगको लागि पहुँचको स्वीकृति दिनेछ ।

(४) अनुमति प्राप्त संस्थाले उत्पादन गरेको विद्युत उपदफा (१) बमोजिम राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण ग्रिडमा पहुँचको लागि आयोगले निर्धारण गरे बमोजिमको प्रसारण शुल्क (विहलिङ्ग चार्ज) तथा अन्य दस्तुर बुझाउनु पर्नेछ ।

(५) कुनै अनुमति प्राप्त संस्थाले निर्माण वा संचालन गरेको प्रसारण लाईनमा अन्य संस्थाले विद्युतको उत्पादन, प्रसारण वा वितरण गर्न चाहेमा तोकिए बमोजिम विद्युत प्रसारणको सुविधा दिनु पर्नेछ ।

(६) राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण ग्रिड र सोमा खुल्ला पहुँच प्राप्त गर्ने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद- ५

विद्युत वितरण तथा ग्राहक सेवा सम्बन्धी व्यवस्था

२२. विद्युत वितरण : यो ऐन र यो ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम विद्युत वितरणको अनुमतिपत्र प्राप्त निकाय वा संगठित संस्थाले अनुमतिमा उल्लिखित क्षेत्रभर विना भेदभाव सबै ग्राहकलाई विद्युत वितरण गर्नु पर्नेछ ।

(२) विद्युत वितरण लाईन जडान गर्ने, त्यसको मर्मत सम्भार तथा विद्युत आपूर्ति सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२३. विद्युतको बहु वितरक : (१) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कुनै क्षेत्रमा ग्राहकलाई विद्युत सेवा उपलब्ध गराउन एउटा संस्थाले अनुमति प्राप्त गरेकोमा सोही

क्षेत्रमा अर्को संस्थाले पनि त्यस्तो सेवा प्रदान गर्न चाहेमा अनुमति प्राप्त संस्थाको विद्युत वितरण प्रणाली प्रयोग गरी ग्राहकलाई विद्युत सेवा प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(२) विद्युत वितरण प्रणालीको प्रयोग तथा ग्राहकलाई विद्युत सेवा प्रदान गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२४. विद्युत वितरण तथा ग्राहक सेवा प्रदान गर्ने संस्थाको काम, कर्तव्य र जिम्मेवारी : विद्युत वितरण तथा ग्राहक सेवा प्रदान गर्ने संस्थाको काम, कर्तव्य र जिम्मेवारी देहाय बमोजिम हुनेछः

- (क) विद्युत वितरण प्रणालीको निर्माण, सञ्चालन, मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन गर्ने,
- (ख) ग्राहकको माग बमोजिम सुरक्षित, भरपर्दो र गुणस्तरीय विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने,
- (ग) सुरक्षित विद्युत आपूर्तिको लागि आवश्यक र उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्ने,
- (घ) विद्युत सेवा उपलब्ध गराए वापत ग्राहकबाट तोकिए बमोजिमको महसुल उठाउने,
- (ङ) ग्राहकहरूलाई ऊर्जा दक्षता तथा ऊर्जा खपत सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- (च) विद्युतको माग, खपत, आपूर्ति, ग्राहकको विवरण, ऊर्जा दक्षता सम्बन्धमा गरेका काम कारवाही लगायतका अन्य विवरण तथा तथ्याङ्क वार्षिक रूपमा तोकिएको निकाय समक्ष पेश गर्ने ।

२५. थोक विद्युत खरिद : (१) अनुमति प्राप्त संस्थाले थोकमा विद्युत खरिद गरी वितरण तथा व्यापार गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम थोक विद्युत खरिद सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

स्पष्टिकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागि “थोक विद्युत” भन्नाले विद्युत वितरण तथा व्यापारको लागि खरिद गरिएको एकमुष्ट विद्युत सम्झनु पर्दछ ।

२६. विद्युत सेवा बन्द गर्न नहुने : (१) अनुमति प्राप्त संस्थाले ग्राहकलाई वितरण वा आपूर्ति गरिरहेको विद्युत सेवा बन्द गर्न हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अनुमति प्राप्त संस्थाले ग्रिड संहिता वा वितरण संहिताको आधारमा विद्युत लाईन मर्मत सम्भार वा अन्य प्राविधिक

प्रयोजनको लागि पूर्वसूचना दिई निश्चित समयको लागि विद्युत सेवा बन्द वा कटौती गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद- ६

विद्युत व्यापार तथा आयात-निर्यात सम्बन्धी व्यवस्था

२७. विद्युत व्यापार : (१) यस ऐन तथा यो ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम विद्युत व्यापार अनुमति प्राप्त संस्थाले मात्र विद्युत व्यापार तथा विद्युत आयात निर्यात गर्न सक्नेछ ।

(२) विद्युत व्यापारको लागि अनुमति प्राप्त संस्थाले देहाय बमोजिमका कार्य गर्न सक्नेछः

(क) विद्युत उत्पादन अनुमति प्राप्त संस्थाले उत्पादन गरेको विद्युत पूर्ण वा आंशिक खरिद गर्न सक्ने,

(ख) विद्युत व्यापार अनुमति प्राप्त संस्थाले खरिद गरेको विद्युत पुनः खरिद गर्न सक्ने,

(ग) आफूले खरिद गरेको विद्युत थोक वा आंशिक रूपमा बिक्री गर्न सक्ने,

(३) विद्युत व्यापार सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२८. विद्युतको आयात-निर्यात: (१) विद्युत व्यापार अनुमति प्राप्त संस्थाले विद्युतको आयात-निर्यात गर्न तोकिए बमोजिम मन्त्रलयबाट स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

तर विद्युत उत्पादनको अनुमतिमा नै विद्युत निर्यात गर्न पाउने उल्लेख भएकोमा विद्युत निर्यातको लागि छुट्टै स्वीकृति लिन आवश्यक पर्ने छैन ।

(२) विद्युत आयात-निर्यात सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद- ७

रोयल्टी तथा विद्युत महसुल

२९. रोयल्टी : (१) जलविद्युत उत्पादनको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले देहाय बमोजिम नेपाल सरकारलाई रोयल्टी बुझाउनु पर्नेछः

(क) व्यापारिक उत्पादन शुरू गरेको पन्ध्र वर्षसम्म प्रति जडित किलोवाट वार्षिक एक सय रुपैयाँ र प्रति युनिट (किलोवाट घण्टा) सरदर विक्री मूल्यको २ प्रतिशतले हुने रकम

(ख) खण्ड (क) मा उल्लिखित अवधि पश्चात प्रति जडित किलोवाट वार्षिक एकहजार रुपैयाँ र प्रति युनिट (किलोवाट घण्टा) सरदर विक्री मूल्यको १० प्रतिशतले हुने रकम ।

(२) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले जुन मुद्रामा विद्युत विक्री गरेको हो सोही मुद्रामा नेपाल सरकारलाई रोयल्टी बुझाउनु पर्नेछ ।

(३) रोयल्टी सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३०. विद्युत महसुल : (१) वितरणको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले ग्राहकको किसिम, विद्युत उपभोग गर्ने समय समेतका आधारमा विद्युत महसुल निर्धारणका लागि आयोग समक्ष प्रस्ताव पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त प्रस्तावको आधारमा आयोगले विद्युत महसुल निर्धारण गर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम आयोगबाट निर्धारण भएको विद्युत महसुल सबैको जानकारीको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले सार्वजनिकरूपमा प्रकाशन गर्नेछ ।

परिच्छेद- ८

विद्युतको गुणस्तर तथा सुरक्षा

३१. विद्युतको गुणस्तर र आपूर्ति : (१) अनुमति प्राप्त संस्थाले विद्युतको उत्पादन, प्रसारण वा वितरण आपूर्ति गर्दा तोकिए बमोजिम विद्युतको गुणस्तर कायम राख्नु पर्नेछ ।

(२) अनुमति प्राप्त संस्थाले विद्युतको उत्पादन, प्रसारण वा वितरण वा मर्मत सम्भार गर्दा ग्रिड संहिता, वितरण संहिता तथा तोकिए बमोजिमको सुरक्षात्मक उपायहरू अलवम्बन गरी भरपर्दो र सुरक्षित विद्युत आपूर्ति गर्नुपर्नेछ ।

३२. विद्युत सेवा उपलब्ध गराउनु पर्ने : (१) नेपाल सरकारले कुनै क्षेत्रमा तत्काल विद्युत सेवा पुर्याउनु पर्ने भएमा सम्बन्धित अनुमति प्राप्त संस्थालाई आवश्यक आदेश दिन सक्नेछ र त्यसरी दिएको आदेश बमोजिम विद्युत सेवा पुर्याउन सम्बन्धित अनुमति प्राप्त संस्थाले आवश्यक कार्य गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम आदेश दिएकोमा सो आदेशको पालना गर्दा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई मर्का पर्ने भएमा सोको आर्थिक दायित्व नेपाल सरकारले बहन गर्नेछ ।

३३. संरचनाको सुरक्षा : (१) अनुमति प्राप्त संस्थाले संरचनाको डिजाइन तथा निर्माण गर्दा संरचनाको डिजाइन तथा निर्माणसम्बन्धी मापदण्ड बमोजिम गर्नुपर्ने पर्नेछ ।

(२) संरचनाको सुरक्षाको प्राथमिक जिम्मेवारी अनुमति प्राप्त संस्थाको हुनेछ ।

(३) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले संरचनाको विशेष सुरक्षा गर्न आवश्यक ठानेमा सोको लागि नेपाल सरकार समक्ष अनुरोध गर्न सक्नेछ ।

स्पष्टीकरण : यस उपदफाको प्रयोजनको लागि “विशेष सुरक्षा” भन्नाले हुलदङ्गा, विद्रोह, आतंककारी गतिविधि, आक्रमण वा यस्तै अन्य कुनै कारणले संरचनाको सुरक्षा गर्नुपर्ने अवस्थालाई जनाउँछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम अनुरोध भएमा नेपाल सरकारले संरचनाको विशेष सुरक्षाको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले सो को आर्थिक दायित्व व्यहोर्ने गरी आवश्यक प्रवन्ध मिलाई दिनेछ ।

३४. बीमा गराउनु पर्ने : अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले अनुमतिमा उल्लिखित कार्य प्रारम्भ भए देखि नेपाल सरकारलाई संरचना हस्तान्तरण गर्ने अवधिसम्मका लागि त्यस्तो संरचनाको बीमा गराउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद- ९

आयोजना अध्ययन तथा विद्युत विस्तार योजना सम्बन्धी व्यवस्था

३५. जलविद्युत आयोजनाको अध्ययन तथा सर्वेक्षण : (१) जलविद्युत आयोजनाको अध्ययन तथा सर्वेक्षणको कार्य देहाय बमोजिम गरिनेछ:

(क) तीन मेगावाट सम्मका जलविद्युत आयोजनाको अध्ययन तथा सर्वेक्षण सम्बन्धित स्थानीय तह,

(ख) तीन मेगावाट भन्दा माथि बीस मेगावाट सम्म प्रदेश सरकार,

(ग) बीस मेगावाट भन्दा माथि मन्त्रालय ।

(२) जलविद्युत आयोजनाको अध्ययन तथा सर्वेक्षण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३६. विद्युत विस्तार योजना: (१) नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी देहायका कार्य सम्पादन गर्न मन्त्रालय अन्तर्गत रहने गरी एक अलग निकायको स्थापना गर्न सक्नेछः

(क) न्यूनतम लागत विद्युत उत्पादन योजना तयार गर्न,

(ख) न्यूनतम लागत विद्युत विस्तार योजना तयार गर्न,

(ग) विद्युत उत्पादनको सम्भावना समेतका आधारमा विद्युतको आन्तरिक तथा बाह्य व्यापार योजना तयार गर्न ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निकायको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम योजना तयार गर्दा मन्त्रालय, आयोग, प्रदेश सरकार र अन्य सरोकारवाला निकायहरूसंग समेत आवश्यक परामर्श र छलफल गर्नुपर्नेछ ।

(४) नेपाल सरकारको सम्बन्धित निकाय तथा अनुमति प्राप्त संस्थाले उपदफा (१) बमोजिम तयार भएका योजनाहरूको कार्यान्वयन गर्नु गराउनु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (१) बमोजिमको निकाय स्थापना नभएसम्म त्यस्तो निकायले गर्ने कार्य मन्त्रालयको निर्देशन र नियन्त्रणमा रही विभागले सम्पादन गर्नेछ ।

परिच्छेद- १०

घर जग्गा तथा आयोजना प्राप्ति सम्बन्धी व्यवस्था

३७. घर जग्गा प्राप्ति तथा क्षतिपूर्ति : (१) अनुमति प्राप्त संस्थाले अनुमतिपत्रमा उल्लिखित कार्य गर्ने प्रयोजनको लागि कसैको घर जग्गा उपयोग वा प्राप्त गर्न नेपाल सरकारको सहयोग आवश्यक भएमा सोही व्यहोरा उल्लेख गरी मन्त्रालय समक्ष लिखित अनुरोध गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुरोध प्राप्त भएमा नेपाल सरकारले सो सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरी मनासिव देखिएमा अनुमतिप प्राप्त संस्थालाई प्रचलित कानून बमोजिम त्यस्तो घर जग्गा प्राप्त गराइ दिनेछ ।

(३) संरचना निर्माणको लागि आवश्यक नपर्ने तर संरचनाको सुरक्षाको लागि आवश्यक पर्ने घर जग्गा अनुमति प्राप्त संस्थाले उपयोग गर्न चाहेमा नेपाल सरकारले आवश्यक व्यवस्था मिलाइदिनु पर्नेछ ।

(४) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि नेपाल सरकारको स्वामित्वमा रहेको जग्गा वा राष्ट्रिय वन क्षेत्रको जग्गा अनुमति बहाल रहने अवधिभरको लागि अनुमति प्राप्त संस्थालाई तोकिए बमोजिमको शर्तको अधिनमा रही तोकिए बमोजिमको शुल्क लिई कबुलियत सम्झौता (लिज एग्रीमेन्ट) द्वारा उपलब्ध गराइनेछ ।

(५) यस दफा बमोजिम अनुमति प्राप्त संस्थालाई नेपाल सरकारले घर जग्गा उपलब्ध गराइदिएको कारणबाट सम्बन्धित घर वा जग्गा धनीलाई पुग्न गएको वास्तविक हानि नोक्सानी वापत अनुमति प्राप्त संस्थाले त्यस्तो घर वा जग्गाधनीलाई प्रचलित कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ ।

३८. पुनस्थापना तथा पुनर्वास : (१) नेपाल सरकारले प्रचलित कानून बमोजिम कुनै व्यक्तिको घर जग्गा प्राप्त गराइदिएको कारणबाट विस्थापित हुन जाने व्यक्ति तथा परिवारलाई अनुमति प्राप्त संस्थाले पुनस्थापना र पुनर्वासको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।

(२) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले आफुले प्राप्त गरेको अनुमति बमोजिम विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्दा पुनस्थापना र पुनर्वासको कार्यक्रमलाई एकीकृत रूपमा सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम एकीकृत रूपमा पुनस्थापना र पुनर्वासको कार्यक्रम संचालन गर्दा आवश्यक पर्ने प्रशासनिक समन्वय तथा सहयोग नेपाल सरकारले गर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको कार्य गर्दा आवश्यक पर्ने आर्थिक दायित्व अनुमति प्राप्त संस्थाले व्यहोर्नु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (२) बमोजिम अनुमति प्राप्त संस्थाले सञ्चालन गर्ने पुनस्थापना र पुनर्वासको कार्यक्रम तयार गर्दा प्रभावित व्यक्ति तथा परिवारको जीवनस्तर तथा जीवन निर्वाहको आम्दानीमा साविकको स्तरभन्दा कम नहुने गरी गर्नु पर्नेछ ।

३९. स्थानीय बासिन्दालाई अवसर दिनुपर्ने : (१) अनुमति प्राप्त संस्थाले विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्दा आयोजनाबाट प्रत्यक्ष प्रभावित स्थायी बासिन्दाहरूलाई उनीहरू सीप र योग्यताका आधारमा रोजगारीमा प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

(२) विद्युत आयोजनाबाट प्रत्यक्ष प्रभावित गाउँपालिका वा नगरपालिकाका स्थायी बासिन्दाले त्यस्तो आयोजना विकासको लागि शेयर लगानी गर्न चाहेमा तोकिए बमोजिम शेयर लगानी गर्ने अवसर दिनु पर्नेछ ।

(३) विद्युत आयोजनाबाट प्रत्यक्ष प्रभावित स्थानिय बासिन्दाले प्राप्त गर्ने सक्ने अन्य सुविधा तथा सहलयतहरू तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४०. अरुको घर जग्गामा प्रवेश गर्न सक्ने : (१) अनुमति प्राप्त संस्थाले विद्युतको सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रसारण वा वितरण सम्बन्धी कामको सिलसिलामा कसैको घर जग्गामा प्रवेश गर्नु परेमा सम्बन्धित व्यक्तिको सहमति लिई त्यस्तो घर जग्गामा प्रवेश गर्नु पर्नेछ ।

तर कुनै दुर्घटना नियन्त्रण गर्नुपर्ने अवस्थामा पूर्वसूचना नदिई सम्बन्धित घर जग्गामा प्रवेश गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कसैको घर जग्गामा प्रवेश गर्न सम्बन्धित व्यक्तिले सहमति नदिएमा निजलाई पूर्वसूचना दिई कम्तिमा दुईजना स्थानीय व्यक्तिको रोहबरमा त्यस्तो घर जग्गामा प्रवेश गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम कसैको घर जग्गामा प्रवेश गर्दा सम्बन्धित व्यक्ति वा निजको सम्पत्तिमा कुनै किसिमको हानि नोक्सानी हुन गएमा अनुमति प्राप्त संस्थाले वास्तविक हानि नोक्सानी बापत त्यस्तो व्यक्तिलाई उचित क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद- ११

सजाय सम्बन्धी व्यवस्था

४१. कसूर : देहाय बमोजिमको कार्य गरेमा यस ऐन बमोजिम कसूर गरेको मानिनेछ :--

(क) अनुमति प्राप्त नगरी विद्युत सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रसारण, वितरण वा व्यापार गरेमा

(ख) विद्युत उत्पादन प्रसारण वा वितरणसँग सम्बन्धित संरचनामा प्रतिकूल असर पर्ने वा हानिनोक्सानी हुने कुनै काम गरेमा, वा भत्काएमा, विगारेमा वा त्यस्तो कार्य गर्ने उद्योग गरेमा वा त्यस्तो कार्य गर्न कसैलाई दुरुत्साहन दिएमा,

(ग) खण्ड (क) र (ख) मा लेखिएदेखि बाहेक यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, अनुमति वा सम्झौतामा उल्लिखित व्यवस्था वा शर्तको उल्लंघन गरेमा वा त्यस्तो व्यवस्था विपरीत कुनै काम गरेमा ।

४२. नेपाल सरकार वादी हुने : दफा ४१ को खण्ड (ख) अन्तर्गतको मुद्दामा नेपाल सरकार वादी हुनेछ ।

४३. सजाय : (१) तोकिएको अधिकारीले दफा ४१ को खण्ड (क) बमोजिम अनुमति प्राप्त नगरी सर्वेक्षण गर्नेलाई पचासहजार रुपैयाँ देखि पाँचलाख रुपैयाँसम्म जरिवाना र अनुमति प्राप्त

नगरी विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण वा व्यापार गर्नेलाई दशलाख रुपैयाँ देखि पचासलाख रुपैयासम्म जरिवाना गर्नेछ ।

(२) दफा ४१ को खण्ड (ख) बमोजिमको कसूरदारबाट वास्तविक रुपमा हुन गएको हानिनोक्सानी वापतको विगो बमोजिमको रकम असूल गरी विगो बमोजिम जरिवाना वा दश वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

(३) दफा ४१ को खण्ड (ग) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई तोकिएको अधिकारीले दशलाख रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी त्यसबाट कसैलाई हानिनोक्सानी हुन गएको रहेछ भने सो वापतको क्षतिपूर्ति भराउने र कुनै निर्माण कार्य रोक्ने तथा सुधार गर्ने आदेश दिन सक्नेछ ।

४४. पुनरावेदन : दफा ४१ बमोजिम तोकिएको अधिकारीले गरेको जरिवाना वा आदेश उपर चित्त नबुझे पक्षले त्यस्तो सजाय वा आदेश पाएको मितिले पैतीस दिनभित्र सम्बन्धित उच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद- १२

विविध

४५. राष्ट्रियकरण नगरिने : (१) अनुमति प्राप्त संस्थाको स्वामित्वमा रहेको संरचनाको राष्ट्रियकरण गरिने छैन ।

(२) उपदफा (१) जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि व्यापक सार्वजनिक हित र जलस्रोतको अधिकतम उपयोग हुने गरी जलाशययुक्त आयोजनाको विकास र सञ्चालन गरिने भएमा त्यस्तो आयोजनाको विकास निर्माण गर्दा यस अघि निर्माण र सञ्चालनमा रहेको जलविद्युत आयोजना डुवानमा पर्ने भएमा सोको लागि तोकिए बमोजिमको क्षतिपूर्ति दिई त्यस्तो आयोजना खरिद वा प्राप्ति गर्न सकिने छ ।

स्पष्टीकरण : यस उपदफाको प्रयोजनको लागि “व्यापक सार्वजनिक हित” भन्नाले तत्काल कायम रहेको उपयोगबाट लाभान्वित भएका ग्राहकलाई उल्लेखनीय प्रतिकूल असर नपारी तुलनात्मक रुपमा अधिक संख्यामा ग्राहक लाभान्वित हुने अवस्थालाई जनाउँछ ।

४६. सिफारिस गर्ने: (१) यो ऐन तथा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम अनुमति प्राप्त संस्थाले विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गरे वापत प्राप्त गर्ने कुनै पनि प्रकारको कर भन्सार छुट, सुविधा वा सहूलियतको लागि देहाय बमोजिम सम्बन्धित निकाय समक्ष सिफारिस गरिदिनु पर्नेछ:

(क) तीन मेगावाट सम्मका विद्युत आयोजनाको लागि सम्बन्धित स्थानीय तह,

(ख) तीन मेगावाट भन्दा माथि बीस मेगावाट सम्बन्धित प्रदेश सरकारले तोकेको निकाय,

(ग) बीस मेगावाट भन्दा माथि तोकिए बमोजिमको निकाय ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सिफारिस गर्ने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४७. नेपाल सरकारले व्यवस्थापन जिम्मा लिन सक्ने : (१) नेपाल सरकारले अनुमति प्राप्त संस्थालाई यो ऐन तथा यो ऐन अन्तर्गत बनेको नियम र अनुमतिको शर्त बमोजिम विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणको कार्य गर्न पटक पटक आदेश वा निर्देश दिदा पनि सोको वेवास्ता गरेमा वा विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणको कार्य गर्न पूर्णरूपमा असक्षम र असमर्थ भएमा वा आम उपभोक्ताको हित प्रतिकुल हुने गरी कार्य गरेमा त्यस्तो विद्युत उत्पादन वा प्रसारण आयोजना वा वितरण प्रणालीको व्यवस्थापन केही समयको लागि नेपाल सरकारले आफ्नो जिम्मा वा नियन्त्रणमा लिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम नेपाल सरकारले विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण सम्बन्धी आयोजना वा प्रणाली आफ्नो जिम्मा वा नियन्त्रणमा लिएकोमा त्यसको व्यवस्थापन र सञ्चालनको लागि निजामति वा सरकारी सेवामा कार्यरत कम्तीमा राजपत्राङ्कित द्वितीय श्रेणीको व्यक्तिलाई प्रशासकको रूपमा नियुक्त गरी व्यवस्थापनको जिम्मेवारी दिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम नियुक्त प्रशासकले त्यस्तो विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको संचालक समिति र कार्यकारी प्रमुखलाई भएको सबै वा केही अधिकार प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

(४) विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण सम्बन्धी आयोजना वा प्रणालीको व्यवस्थापन जिम्मा लिने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४८. राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना : (१) तोकिए बमोजिमको जडित क्षमता भएको विद्युत उत्पादन वा प्रसारणसँग सम्बन्धित आयोजना राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाको रूपमा रहनेछ ।

(१) उपदफा (१) बमोजिमको आयोजनालाई यस ऐन बमोजिम प्राप्त छुट सुविधाको अतिरिक्त प्रचलित कानुन राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजनालाई प्रदान गरिने सुविधा तथा सहूलियत समेत उपलब्ध हुनेछ ।

४९. जाँचबुझ तथा निरीक्षण : (१) मन्त्रालयले विद्युतको उत्पादन, प्रसारण वा वितरणसँग सम्बन्धित संरचनाको निर्माण कार्य प्राविधिक दृष्टिले सुरक्षित भए नभएको सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ तथा निरीक्षण गरी अनुमति प्राप्त संस्थालाई आवश्यक आदेश वा निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिइएको आदेश तथा निर्देशनको पालन गर्नु गराउनु सम्बन्धित अनुमति प्राप्त संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम दिइएको आदेश तथा निर्देशन अनुमति प्राप्त संस्थाले पालना नगरेमा मन्त्रालयले त्यस्तो विद्युत आयोजनासँग सम्बन्धित संरचनाको निर्माण कार्य रोक्न आदेश दिन सक्नेछ ।

५०. ग्रामिण विद्युतीकरण : (१) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि दुर्गम तथा ग्रामिण क्षेत्रमा विद्युतीकरणको लागि आवश्यकतानुसार प्रदेश सरकार, स्थानीय तह, सामुदायिक र सहकारी संस्थाहरु सहभागि हुनसक्ने छन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम ग्रामिण विद्युतीकरण सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

५१. विद्युत मार्गको अधिकार क्षेत्र (राईट अफ वे) : (१) विद्युत प्रसारण तथा वितरण लाईन निर्माण तथा सञ्चालनको लागि त्यस्तो लाईनको केन्द्रबिन्दुबाट दाया वायाँ दुवै तर्फ तोकिए बमोजिम विद्युत मार्गको अधिकार (राईट अफ वे) कायम गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्युत प्रसारण लाईनको अधिकार क्षेत्र (राईट अफ वे) कायम गरिएको जग्गा जमिनमा कुनै पनि प्रकारको घर टहरा वा संरचना निर्माण गर्न पाईने छैन ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम विद्युत प्रसारण लाईनको अधिकार क्षेत्र (राईट अफ वे) भित्र परेका जग्गा जमिनको लागि अनुमति प्राप्त संस्थाले तोकिए बमोजिमको मुआब्जा र क्षतिपूर्ति दिनुपर्नेछ ।

५२. विद्युत टावर तथा पोलको प्रयोग : विद्युत प्रसारण तथा वितरणको लागि खडा गरिएका विद्युतका टावर तथा पोलहरु अन्य उपयुक्त कार्य वा प्रयोजनको लागि आपसी सम्झौताको आधारमा प्रयोग गर्न सकिनेछ ।

५३. सार्वजनिक स्थलको बत्ती : सडक पार्क सार्वजनिक स्थलमा जडान गरिएको बत्ती बापतको विद्युत महशुल तिर्ने दायित्व सम्बन्धित स्थानीय तहको हुनेछ ।

५४. जग्गाको प्रयोग र हदबन्दी : (१) सौर्य शक्तिबाट विद्युत उत्पादन गर्ने प्रयोजनको लागि प्राप्त जग्गा अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न पाईने छैन ।

(२) आयोजनाको लागि आवश्यक पर्ने जग्गा सम्बन्धित अनुमति प्राप्त संस्थाको नाममा लिजमा लिनु पर्नेछ र कृषियोग्य जमीनमा सौर्य विद्युत आयोजना निर्माण गर्न अनुमति दिईने छैन ।

(३) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालनको लागि आवश्यक पर्ने जग्गा प्राप्ति गर्न कुनै हदबन्दी लाग्ने छैन ।

तर यस उपदफा बमोजिम विद्युत आयोजनाको लागि प्राप्ति वा खरिद गरिएको जग्गा कुनै पनि तरिकाले बिक्री वा हक हस्तान्तरण गर्न वा अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

५५. ऊर्जा दक्षता कायम गर्ने : (१) अनुमति प्राप्त संस्थाले विद्युतको उत्पादन, प्रसारण वा वितरण सम्बन्धी कार्य गर्दा ऊर्जा दक्ष उपकरण, प्रविधि तथा प्रणालीको प्रयोग गर्नुपर्नेछ ।

(२) विद्युतको उत्पादन प्रसारण वा वितरणसंग सम्बन्धित ऊर्जा दक्ष उपकरण तथा प्रविधिको आयातमा तोकिए बमोजिम कर तथा भन्सार छुटको सुविधा उपलब्ध हुनेछ ।

५६. प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने : (१) अनुमति प्राप्त संस्थाले विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण वा व्यापार गर्दा भएको आयव्ययको लेखा खडा गरी प्रत्येक आर्थिक वर्षको आय व्ययको लेखा आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले छ महिनाभित्र विभाग समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ ।

(१) अनुमति प्राप्त संस्थाले विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण वा व्यापारको कार्य शुरु गरिसकेपछि विभाग समक्ष वार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ ।

५७. अलगअलग संगठित संस्था स्थापना गर्नुपर्ने : (१) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका वखत विद्युत उत्पादन, प्रसारण वा वितरणमध्ये एकभन्दा बढी कार्य गरिरहेका संगठित संस्थाले यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले तीन वर्षभित्र विद्युतको उत्पादन, प्रसारण वा वितरणको लागि प्रचलित कानून बमोजिम अलग अलग संगठित संस्थाको स्थापना गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको काम कारबाही भएको मितिले दुई वर्षभित्र यस अधिको संगठित संस्थाको सम्पत्ति तथा दायित्वको मूल्याङ्कन गरी त्यसरी स्थापना भएका तत् तत् संगठित संस्थालाई हस्तान्तरण गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम हस्तान्तरण भएपछि सम्बन्धित संगठित संस्थाले विद्युतको उत्पादन, प्रसारण वा वितरण वा व्यापार मध्ये कुन कार्य गर्ने हो सोको लागि यो ऐन बमोजिम अनुमति प्राप्त गर्नुपर्नेछ ।

५८. समन्वय समिति : (१) यो ऐन तथा प्रचलित कानून बमोजिम अनुमति प्राप्त संस्थालाई प्राप्त हुने सेवा सुविधा तथा सहूलियत उपलब्ध गराउन र विद्युत आयोजनको विकास तथा सञ्चालनका लागि सम्बन्धित निकायहरू बीच आवश्यक समन्वय कायम गर्न देहाय बमोजिमको समन्वय समिति रहनेछः

(क)	मन्त्री वा राज्य मन्त्री, ऊर्जा जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय -अध्यक्ष	
(ख)	सचिव, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय	-सदस्य
(ग)	सचिव, अर्थ मन्त्रालय	-सदस्य
(घ)	सचिव, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	-सदस्य
(ङ)	सचिव, गृह मन्त्रालय	-सदस्य
(च)	सचिव, सहकारी, भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय	-सदस्य
(ज)	सचिव, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय -	सदस्य
(झ)	विभागको महानिर्देशक	सदस्य-सचिव

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) विद्युत सेवाको अध्ययन, सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रसारण वा वितरण गर्ने कार्य र सोसँग सम्बन्धित संरचनाको सुरक्षाको लागि विद्युतको विकास तथा संचालन भएको जिल्लाको प्रमुख जिल्ला अधिकारीको संयोजकत्वमा जिल्ला स्तरीय सुरक्षा संयन्त्र गठन गर्नुपर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम गठन गरिएको सुरक्षा संयन्त्रको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

५९. यसै ऐन बमोजिम हुने : प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण वा विद्युत व्यापार सम्बन्धमा यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा लेखिए जति कुरामा यसै ऐन बमोजिम हुनेछ ।

६०. नियम बनाउने अधिकार : यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयनको लागि नेपाल सरकारले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

६१. खारेजी र बचाउ : (१) विद्युत ऐन, २०४९ र विद्युत नियमन आयोग ऐन, २०७४ को दफा १२ को खण्ड (च), दफा १४ को खण्ड (ज) र (ञ) खारेज गरिएको छ ।

(२) विद्युत ऐन २०४९ बमोजिम प्रदान गरिएको सबै अनुमति, सूचना, जानकारी, छुट सुविधा वा भए गरेको निरीक्षण, काम कारबाही वा तयार गरिएको कागजात, लिखत, प्रतिवेदन यो ऐनसँग नबाझिएसम्म यसै ऐन बमोजिम प्रदान गरिएको, भए गरेको वा तयार गरिएको मानिनेछ ।

(३) यो ऐन प्रारम्भ हुदाका बखत तत्काल प्रचलित कानून बमोजिम अनुमति प्राप्त व्यक्तिले पाईरहेको सुविधालाई यो ऐनको कुनै कुराले बाधा पुर्याउने छैन र अनुमति पाएका बखत कायम रहेको सुविधा त्यस्तो अनुमति बहाल रहेसम्म सोही बमोजिम प्राप्त गर्न यस ऐनको कुनै कुराले असर पार्ने छैन ।